

Elżbieta Szymańska¹

Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
Warszawa

Dochodowość gospodarstw trzodowych o różnych systemach produkcyjnych w Polsce po integracji z UE²

Profitability of pig farms characterized by different production systems after Polish accession to the EU

Abstract. The aim of the research was to analyze the level of profitability of pig farms characterized by different production systems: opened or closed. Analysis was made for all farms which produced 100 and more porkers per year and maintained accountancy within the Polish FADN in years 2004-2005. The research shows that the higher specialization was connected with lower input of production factors. The costs structure of pigs for slaughter production was characterized by the highest share of fodder costs. Higher farm income was achieved in farms with closed production system. In this group higher profitability of labour and fixed assets was noted too. These farms had bigger capacity for saving and self-financing in comparison with farms that followed the open system of production.

Key words: swine farms, production system, farm income

Synopsis. Celem badań było określenie poziomu dochodów rolniczych w gospodarstwach prowadzących chów trzody chlewnej w różnych systemach: otwartym lub zamkniętym. Analizą objęto wszystkie gospodarstwa, które produkowały 100 i więcej tuczników rocznie oraz prowadziły rachunkowość w ramach polskiego FADN w latach 2004-2006. Z badań wynika, że z większą specjalizacją gospodarstw wiązały się mniejsze nakłady czynników produkcji. W strukturze kosztów produkcji żywca wieprzowego największy udział stanowiły koszty pasz. Wyższy poziom dochodu rolniczego osiągnięto w gospodarstwach o zamkniętym systemie chowu trzody chlewnej. W tej grupie odnotowano także wyższą dochodowość pracy i środków trwałych. Gospodarstwa te posiadały także wyższą zdolność do samofinansowania działalności i tworzenia oszczędności w porównaniu z gospodarstwami o otwartym systemie produkcji.

Słowa kluczowe: gospodarstwa trzodowe, system produkcji, dochód rolniczy

Wstęp

Polska należy do grupy największych producentów wieprzowiny w Unii Europejskiej, po Niemczech, Hiszpanii i Francji. W 2005 roku udział polskiej wieprzowiny stanowił 9,2% produkcji Wspólnoty [World... 2006]. Po przystąpieniu Polski do UE został zmieniony zakres interwencji na rynku trzody chlewnej w Polsce. Zniesiono bariery celne w handlu produktami rolno-spożywczymi z krajami UE i przyjęto zewnętrzną taryfę celną Wspólnoty. Ponadto wdrożono nowe formy wsparcia dla gospodarstw rolniczych w postaci płatności bezpośrednich i funduszy strukturalnych [Szymańska 2007]. Zmiany te wpłynęły na osiągnięte przez rolników dochody.

Podstawową formą dochodu w gospodarstwie rolniczym jest dochód rolniczy. Stanowi on tę część dochodu globalnego, która pozostaje do dyspozycji rolnika po uregulowaniu przez niego zobowiązań wobec państwa i najemnej siły roboczej [Fereniec 1998]. Dochód,

¹ Dr inż., ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa, e-mail: elzbieta_szymanska@sggw.pl

² Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2005-2007 jako projekt badawczy nr 2 P06Z 079 29

rozumiany jako efekt pracy rodziny rolnika, spełnia dwie funkcje: konsumpcyjną i akumulacyjną [Farkowski 1991]. Pierwsza z tych funkcji określa materialne warunki bytu rolnika i jego rodziny, a druga umożliwia rozwój gospodarstw. Dochód rolniczy stanowi podstawowy cel działalności gospodarstwa rolniczego [Wiatrak 1982]. Jego wysokość decyduje o możliwości realizacji różnych celów rolnika i jego rodziny [Klepacki 1997].

W 2006 roku chów trzody chlewnej stanowił źródło dochodu rolniczego dla 529,0 tys. gospodarstw rolnych w kraju [Rynek...2007]. Był on prowadzony w systemie zamkniętym lub otwartym. Pierwszy z nich polega na tym, że w gospodarstwie utrzymywane są wszystkie grupy trzody chlewnej, a produktem końcowym są tuczniaki. Drugi oznacza specjalizację w jednym lub w dwóch etapach cyklu produkcyjnego. Najczęściej jest to chlewnia loch, gdzie końcowym produktem są prosięta, albo tuczarnia, w której tuczy się zakupione prosięta lub warchlaki. Każde z tych rozwiązań organizacyjnych wskazane jest dla określonego typu gospodarstw oraz posiada swoje zalety i wady.

Celem badań było określenie poziomu dochodów rolniczych w gospodarstwach prowadzących chów trzody chlewnej w systemie zamkniętym i otwartym. Zamknięty system chowu trzody chlewnej zmniejsza ryzyko produkcyjne. Stwarza większe możliwości dostosowania sprzedaży zwierząt do potrzeb płatniczych gospodarstwa. Zmniejsza, o kwotę zakupu prosiąt, zapotrzebowanie na kapitał. Ponadto w tym systemie znane jest pochodzenie materiału i jego jakość. Unika się ryzyka sprowadzenia chorób do chlewni i nie stresuje się młodych zwierząt podczas transportu [Reisch i Zeddies 1995]. Wadą tego systemu jest jednak konieczność posiadania zróżnicowanych budynków i ich wyposażenia, stosowania różnych rodzajów pasz oraz potrzeba wiedzy z zakresu rozrodu trzody chlewnej i tuczu poszczególnych grup zwierząt.

Specjalizacja umożliwia produkcję o większej skali, ale wymusza konieczność współdziałania kilku podmiotów gospodarczych. Wymaga posiadania środków finansowych na zakup zwierząt, zwiększa ryzyko produkcyjne i stwarza zagrożenie sprowadzenia chorób do stada. Techniczno-produkcyjne i rynkowo-ekonomiczne wymagania zmuszają jednak do coraz większej specjalizacji i podziału pracy w chowie trzody chlewnej. W związku z tym w krajach Europy Zachodniej coraz częściej stosuje się otwarty system chowu trzody chlewnej.

Metodyka badań

W badaniach zastosowano celowy dobór próby. Wybrano wszystkie gospodarstwa, które produkowały 100 i więcej tuczników rocznie oraz nieprzerwanie prowadziły rachunkowość w ramach polskiego FADN w latach 2004-2006. W 2004 roku analizą objęto 199 takich gospodarstw, a w kolejnych latach 205. W tym okresie zwiększyła się, bowiem liczba gospodarstw z trzodą chlewną, w których prowadzono rachunkowość.

Ze względu na postawiony cel badań gospodarstwa podzielono na dwie grupy, o otwartym i zamkniętym systemie chowu trzody chlewnej. W pierwszej grupie uwzględniono jednostki, w których kupowano prosięta i produkowano z nich tuczniaki. W drugiej wyodrębniono gospodarstwa z zamkniętym systemem produkcji żywca wieprzowego, gdzie utrzymywano wszystkie grupy trzody chlewnej. Liczba gospodarstw w poszczególnych grupach nie była jednak stała, ponieważ rolnicy dążąc do wzrostu efektywności produkcji zmieniali w kolejnych latach system chowu trzody chlewnej. W grupie o zamkniętym systemie chowu liczba gospodarstw wzrosła z 167 w 2004 roku do

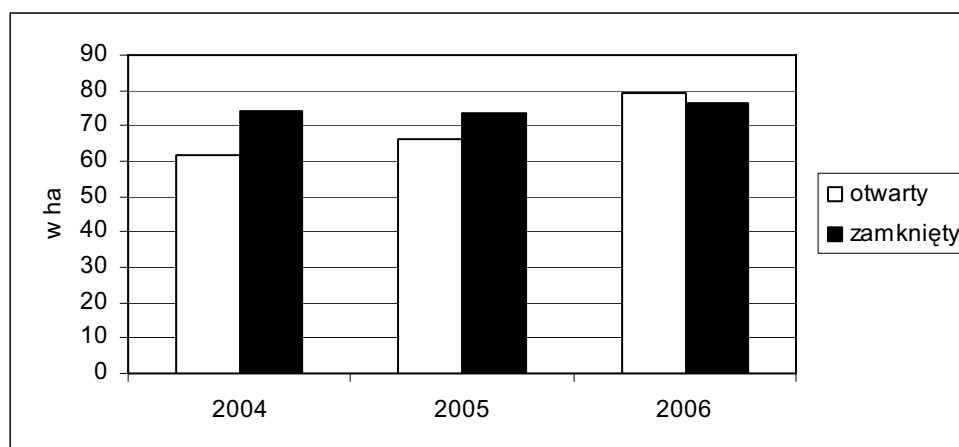
174 w 2006 roku, a w grupie o otwartym systemie produkcji żywca wieprzowego zmieniała się od 31 do 33.

W badaniach uwzględniono powierzchnię gospodarstw, nakłady pracy, pogłowie zwierząt, wartość produkcji i jej strukturę, poziom kosztów, osiągane dochody, zdolność gospodarstw do samofinansowania działalności na podstawie wskaźnika „cashflow” (przepływ środków pieniężnych netto) oraz poziom inwestycji. Wskaźnik „cashflow”, zgodnie z metodyką obowiązującą w FADN, obejmował przychody gospodarstw pomniejszone o wydatki w roku obrachunkowym w ramach działalności operacyjnej. Ponadto w analizie wykorzystano dane GUS, IERiGŻ-PIB oraz informacje z literatury przedmiotu.

W analizie zgromadzonych informacji posłużono się metodą opisową oraz statystyką graficzną i tabelaryczną. Zastosowanie bardziej zaawansowanych metod statystycznych nie było możliwe ze względu na brak dostępu do danych źródłowych z poszczególnych gospodarstw. W związku z ochroną informacji zbieranych w ramach systemu FADN, dla potrzeb realizacji tego tematu IERiGŻ-PIB udostępnił potrzebne dane tylko dla określonych grup gospodarstw.

Wyniki badań

Uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne polskich gospodarstw przemawiają na korzyść stosowania otwartego systemu chowu trzody chlewnej. Istnieje bowiem duże rozdrobnienie producentów, posiadających stosunkowo małą powierzchnię użytków rolnych. W wielu gospodarstwach znajdują się niewykorzystane budynki, nadające się do adaptacji na tucz tuczników. Ponadto, szczególnie mniejsze, gospodarstwa dysponują ograniczonymi zasobami finansowymi. Większej specjalizacji w chowie tego gatunku zwierząt sprzyja także polityka rolna. Popierane są, bowiem różne formy współdziałania rolników, zwłaszcza grupy producenckie [Winnicki i Nawrocki 2005].

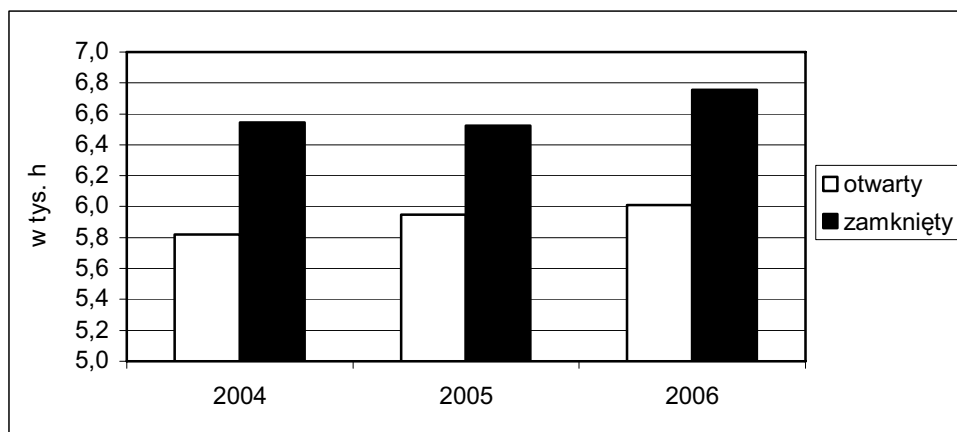
Rys. 1. Średnia powierzchnia UR w gospodarstwach o różnych systemach produkcji żywca wieprzowego

Fig. 1. Average agricultural land area in farms with different systems of pigs for slaughter production

Źródło: badania własne

W analizowanej populacji dominowały jednak gospodarstwa o zamkniętym systemie chowu trzody chlewnej. W stosunku do gospodarstw zakupujących prosięta ich liczba była większa ponad 5-krotnie.

W latach 2004-2005 większym obszarem UR dysponowały gospodarstwa o zamkniętym systemie chowu trzody chlewnej (rys. 1). Średnia powierzchnia UR w gospodarstwach tej grupy wynosiła około 74,0 ha. W kolejnym roku większy przeciętny obszar UR odnotowano w gospodarstwach o otwartym systemie produkcji żywca wieprzowego, średnio 79,1 ha. W tej grupie gospodarstw w latach 2004-2006 średnia powierzchnia UR zwiększyła się o 17,6 ha. Zmiany te wynikały głównie ze zwiększenia powierzchni gruntów dzierżawionych. W latach 2004-2006 odsetek UR dzierżawionych w tej grupie zwiększył się z 27,1 do 37,0%. Gospodarstwa o zamkniętym systemie chowu trzody chlewnej dzierżawiły średnio od 26,6 do 29,1 ha UR.

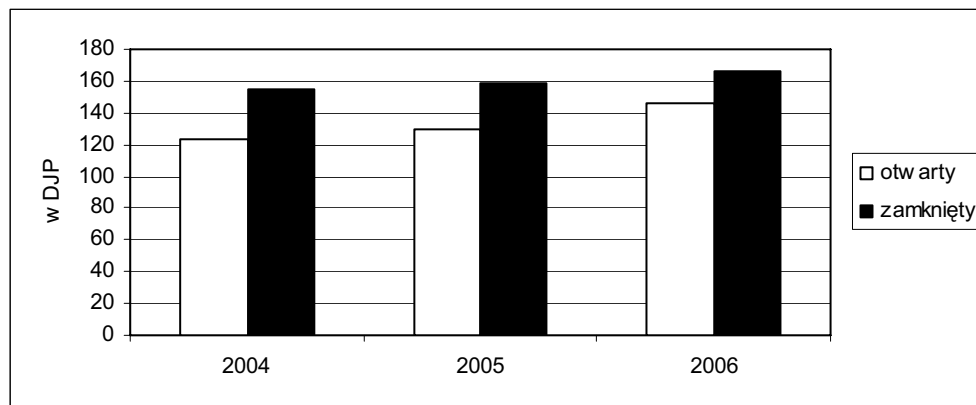

Rys. 2. Średnie nakłady pracy w gospodarstwach o różnych systemach produkcji żywca wieprzowego
 Fig. 2. Average labour input in farms with different production systems of pigs for slaughter
 Źródło: badania własne

Niższe nakłady pracy wystąpiły w gospodarstwach o otwartym systemie chowu trzody chlewnej (rys. 2). Stanowiły one średnio od 5800 h w 2004 roku do 6000 h w 2006 roku. Przy czym nakłady pracy własnej ukształtowały się na podobnym poziomie w całym analizowanym okresie i wynosiły przeciętnie 3900 h rocznie. W gospodarstwach o zamkniętym systemie produkcji żywca wieprzowego przeciętne nakłady pracy były wyższe o 570 h w 2004 roku i 740 h w 2006 roku. Około 35,0% nakładów pracy w tej grupie stanowiła praca najemna.

Większe stada trzody chlewnej w dużych jednostkach przeliczeniowych (DJP) utrzymywano w gospodarstwach o zamkniętym systemie chowu (rys. 3). W 2004 roku przeciętne stado tego gatunku zwierząt w tej grupie stanowiło 161,8 DJP, a w 2006 roku o 11 DJP więcej. W gospodarstwach o otwartym systemie produkcji żywca wieprzowego średnie pogłowie trzody chlewnej było mniejsze. Przeciętnie obejmowało ono od 126,3 DJP w 2004 roku do 150,9 DJP w 2006 roku. Z pozostałych gatunków zwierząt w analizowanych gospodarstwach najczęściej występowało bydło. W pierwszej grupie stanowiło ono przeciętnie od 3,04 DJP w 2004 roku do 4,33 DJP w 2006 roku. W gospodarstwach o zamkniętym systemie chowu trzody chlewnej pogłowie bydła

obejmowało średnio 6,36 DJP. W grupie o tym systemie chowu wstępowały jeszcze owce i kozy. Ich pogłowie stanowiło przeciętnie 0,32 DJP.

Rys. 3. Przeciętne pogłowie trzody chlewnej w gospodarstwach o różnych systemach produkcji żywca wieprzowego, DJP

Fig. 3. Average pigs number in farms with different production systems of pigs for slaughter, BFU

Źródło: badania własne

Na osiągnięte w gospodarstwach wyniki ekonomiczne duży wpływ miała sytuacja na rynku żywca wieprzowego. W pierwszym półroczu 2004 roku cena skupu tuczników systematycznie rosła i w czerwcu przeciętnie wynosiła 4,6 zł/kg żywca. Opłacalność chowu trzody chlewnej w tym okresie była jednak niska, ponieważ ceny zbóż i pasz aż do sierpnia kształtowały się na bardzo wysokim poziomie.

Tabela 1. Średnia wartość produkcji i jej struktura w gospodarstwach o różnych systemach produkcji żywca wieprzowego

Table 1. Average value and structure of production in farms with different production systems of pigs for slaughter

Wartość i struktura produkcji	Rok i system produkcji żywca wieprzowego					
	2004		2005		2006	
	otwarty	zamknięty	otwarty	zamknięty	otwarty	zamknięty
Wartość produkcji, tys. zł	599,2	628,2	501,8	571,3	543,8	595,4
Struktura produkcji, %						
- wieprzowina	73,7	70,0	72,6	72,0	69,9	68,9
- wołowina i cielęcina	0,2	0,9	0,7	1,2	1,3	1,3
- mleko i przetwory	0,6	1,4	0,7	1,9	0,8	1,7
- zboża	17,9	19,5	19,3	16,9	21,0	18,9
- ziemniaki	0,4	0,9	0,5	0,7	0,6	0,9
- buraki cukrowe	1,3	2,6	0,8	3,5	0,4	2,5
- rośliny oleiste	3,1	3,1	2,7	2,6	4,2	3,5
- inna produkcja	2,8	1,6	2,7	1,2	1,9	2,3

Źródło: badania własne

Poprawa opłacalności wystąpiła dopiero w drugiej połowie 2004 roku. Wówczas ceny skupu żywca wieprzowego ustabilizowały się na wysokim poziomie z czerwca, a ceny zbóż

po żniwach obniżyły się. W tym czasie zaczęły rosnać ceny psiać.

W pierwszej połowie 2005 roku relacje cen trzoda:pasze zawężyły się, ale nadal były korzystne. Ceny psiać w dalszym ciągu rosły, ale równolegle zwiększała się podaż tuczników. W tej sytuacji w drugiej połowie 2005 roku opłacalność chowu trzody chlewnej pogorszyła się na skutek spadku cen żywca wieprzowego [Rynek... 2005]. Rok 2006 był niekorzystny dla producentów wieprzowiny. W pierwszym półroczu średnia cena skupu trzody chlewnej wynosiła tylko 3,38 zł/kg żywca. W sierpniu i wrześniu ceny nieoczekiwanie wzrosły, ale pod koniec 2006 roku ponownie obniżyły się do nieopłacalnego poziomu. Ponadto mniejsze zbiory zbóż w 2006 roku spowodowały wzrost cen pasz [Rynek... 2007].

W badanej populacji średnia wartość uzyskanej produkcji była większa w gospodarstwach o zamkniętym systemie chowu trzody chlewnej (tab. 1). W 2004 roku różnica w przeciętnej wartości produkcji między analizowanymi grupami stanowiła 29,0 tys. zł, a w kolejnym roku zwiększyła się do 69,5 tys. zł. W strukturze wartości produkcji dominowała wieprzowina. Jej przeciętny udział był wyższy od 0,6 do 3,7% w gospodarstwach o otwartym systemie produkcji. W tej grupie średnio wynosił on od 73,7% w 2004 roku do 69,9% w 2006 roku. W produkcji roślinnej największy odsetek stanowiły zboża, wykorzystywane jako pasza dla trzody chlewnej. Udział pozostałych roślin w wartości produkcji był mały. Buraki cukrowe i rośliny oleiste w gospodarstwach o zamkniętym systemie produkcji stanowiły około 6,0% wartości produkcji ogółem. W grupie o otwartym systemie chowu ich udział wynosił około 4,0%.

Tabela 2. Średni poziom i struktura kosztów w gospodarstwach o różnych systemach chowu trzody chlewnej

Table 2. Average level and structure of costs in farms with different production systems of pigs for slaughter

Koszty i ich struktura	Rok i system produkcji żywca wieprzowego					
	2004		2005		2006	
	otwarty	zamknięty	otwarty	zamknięty	otwarty	zamknięty
Koszty ogółem [tys. zł]	462,5	457,0	416,9	439,2	448,3	467,6
Struktura kosztów [%]:						
o koszty bezpośrednie:	75,0	72,7	71,4	69,9	71,7	69,2
- nawozy	7,6	6,6	8,0	7,0	7,6	6,8
- środki ochrony roślin	2,5	3,1	3,2	3,4	3,5	3,1
- pasze dla trzody chlewnej	58,7	55,2	54,3	51,7	53,5	51,2
o koszty ogólnogospodarcze	9,5	12,6	12,1	14,4	12,2	14,8
o amortyzacja	10,9	9,0	10,5	9,9	10,4	10,1
o koszty czynników zewnętrznych	4,6	5,5	5,9	5,8	5,7	5,9

Źródło: badania własne

Przeciętne koszty produkcji w 2004 roku ukształtowały się na podobnym poziomie w wyodrębnionych gospodarstwach (tab. 2). W kolejnym roku wyższe o 67,8 tys. zł koszty odnotowano w gospodarstwach o otwartym systemie chowu. Odmienna sytuacja wystąpiła w 2006 roku. Wówczas wyższe koszty produkcji wystąpiły w gospodarstwach o zamkniętym systemie chowu, a różnica między analizowanymi grupami wynosiła 19,3 tys. zł. W strukturze kosztów dominowały koszty bezpośrednie, których udział stanowił od 69,2 do 75,0% kosztów ogółem. Ponad 50,0% kosztów poniesiono na zakup pasz dla trzody chlewnej. Ich udział był większy w gospodarstwach o otwartym systemie produkcji żywca

wieprzowego. W tej grupie również odsetek kosztów ogólnogospodarczych był większy. W 2004 roku stanowiły one średnio 12,6% kosztów ogółem, a w kolejnych latach ich udział wzrósł do ponad 14,4%. Mniejszy udział w kosztach ogółem dotyczył amortyzacji i kosztów czynników zewnętrznych.

W związku z większą wartością produkcji wyższe średnie dochody rolnicze odnotowano w gospodarstwach o zamkniętym systemie chowu trzody chlewnej (tab. 3). W 2004 i 2006 roku przeciętny dochód rolniczy w tej grupie stanowił około 180 tys. zł. W 2005 roku jego wartość była niższa o 20 tys. zł. W gospodarstwach zakupujących prosięta do chowu średni dochód rolniczy był niższy od 16,2% w 2004 roku do 50,1% w 2005 roku.

Dochodowość ziemi w analizowanych grupach w 2004 roku ukształtowała się na podobnym poziomie. W gospodarstwach o otwartym systemie produkcji żywca wieprzowego średni dochód z jednostki powierzchni wynosił 2,52 tys. zł, a w gospodarstwach grupy drugiej był niższy tylko o 3,5%. W kolejnym roku poziom osiągniętych dochodów obniżył się w obu wyodrębnionych grupach. Wyższe jednak dochody na 1 ha UR odnotowano w gospodarstwach o zamkniętym systemie chowu. W 2005 roku były one wyższe o 35,0%, a w 2006 roku aż o 41,5%.

Tabela 3. Średni dochód rolniczy w gospodarstwach o różnych systemach chowu trzody chlewnej

Table 3. Average farms income in farms about different production systems of pigs for slaughter

Wyszczególnienie	Rok i system produkcji żywca wieprzowego					
	2004		2005		2006	
	otwarty	zamknięty	otwarty	zamknięty	otwarty	zamknięty
Dochód rolniczy na:						
- gospodarstwo	154717	179817	106779	160276	133231	181582
- ha UR	2516	2427	1608	2172	1684	2383
- osobę pełnozatrudnioną	58494	60463	39489	54056	48785	59147
- 1000 zł wartości środków trwałych	173	197	127	168	134	172
- kg wieprzowiny	0,35	0,41	0,29	0,39	0,35	0,44

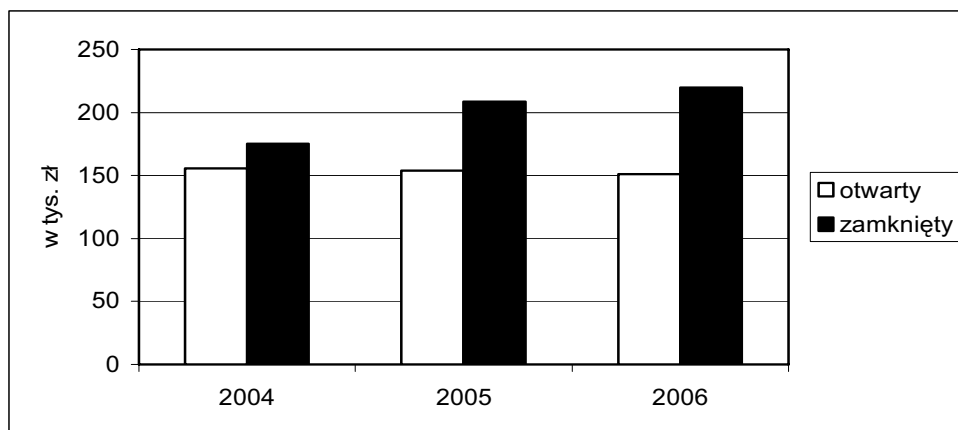
Zródło: badania własne

Na osobę pełnozatrudnioną wyższy poziom dochodu również cechował gospodarstwa o zamkniętym systemie produkcji żywca wieprzowego. W 2004 roku różnica w wielkości średniego dochodu między analizowanymi grupami była mała, ponieważ wynosiła zaledwie 3,4%. W kolejnych latach zwiększyła się wielokrotnie, mimo że w całym analizowanym okresie przeciętne nakłady pracy były niższe w gospodarstwach o otwartym systemie chowu trzody chlewnej. W 2005 roku średni dochód rolniczy na osobę pełnozatrudnioną był wyższy w gospodarstwach o zamkniętym systemie produkcji żywca wieprzowego o 36,9%, a w 2006 roku o 21,2%.

Najwyższą średnią dochodowość środków trwałych w badanych gospodarstwach odnotowano w 2004 roku. Ponadto, w całym analizowanym okresie wyższy średni dochód na 1000 zł wartości środków trwałych wystąpił w gospodarstwach o zamkniętym systemie chowu trzody chlewnej. W tej grupie przeciętna wartość dochodu rolniczego na 1000 zł wartości środków trwałych wynosiła od 168 zł w 2005 roku do 198 zł w 2004 roku. W gospodarstwach o otwartym systemie produkcji żywca wieprzowego wartość tego dochodu

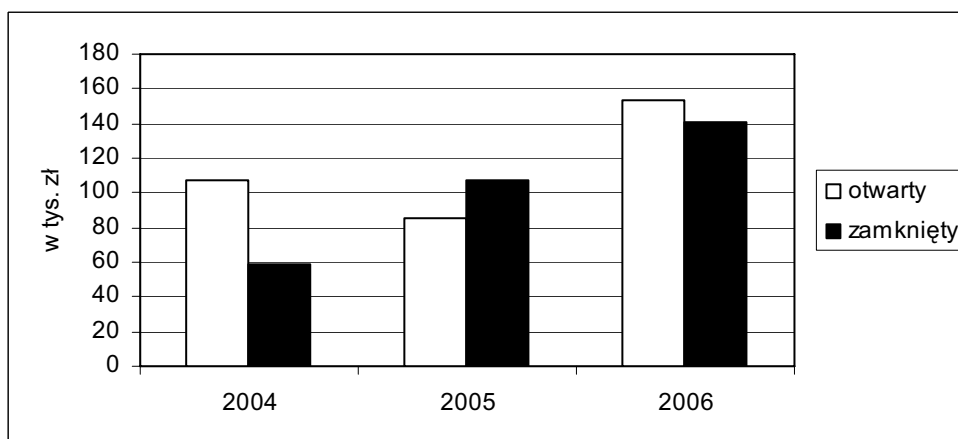
była niższa od 14,0% w 2004 roku do 31,8% w 2005 roku.

W odniesieniu do 1 kg wieprzowiny wyższą przeciętną wartość dochodu rolniczego odnotowano w gospodarstwach o zamkniętym systemie chowu trzody chlewnej. W tej grupie średni dochód z produkcji 1 kg wieprzowiny wynosił 0,41 zł w 2004 roku, 0,39 zł w 2005 roku oraz 0,44 zł w 2006 roku. W gospodarstwach zakupujących prosięta do chowu wartość tego dochodu była niższa od 16,7% w 2004 roku do 32,9% w 2005 roku.

Rys. 4. Średni przepływ środków pieniężnych netto z działalności operacyjnej w gospodarstwach o różnych systemach chowu trzody chlewnej, tys. zł/rok

Fig. 4. Average net cashflow in farms with different production systems of pigs for slaughter, thousand PLN/year
Źródło: badania własne

Rys. 5. Średnia wartość inwestycji brutto w gospodarstwach o różnych systemach chowu trzody chlewnej, tys. zł/rok

Fig. 5. Average value of gross investments in farms with different production systems of pigs for slaughter, thousand PLN/year
Źródło: badania własne

W związku z wyższym poziomem dochodu rolniczego wyższa zdolność do

samofinansowania swojej działalności i tworzenia oszczędności wystąpiła w gospodarstwach o zamkniętym systemie produkcji żywca wieprzowego (rys. 4). W 2004 roku wskaźnik „cashflow” w przeliczeniu na gospodarstwo w tej grupie stanowił 175,2 tys. zł, a w 2006 roku był wyższy o 44,4 tys. zł. Rolnicy stosujący otwarty system chowu trzody chlewnej dysponowali mniejszymi środkami finansowymi, które mogli przeznaczyć na finansowanie swojej działalności lub na tworzenie oszczędności. W tej grupie przeciętny wskaźnik „cashflow” w analizowanych latach ukształtował się na poziomie około 153,0 tys. zł.

W 2004 i 2006 roku więcej środków przeznaczono na inwestycje w gospodarstwach o otwartym systemie produkcji żywca wieprzowego (rys. 5). W 2004 roku w gospodarstwach tej grupy przeciętnie zainwestowano 107,6 tys. zł, a w grupie drugiej o 48,6 tys. zł mniej. Odmierna sytuacja wystąpiła w 2005 roku. Wówczas więcej środków zainwestowano w gospodarstwach o zamkniętym systemie chowu trzody chlewnej. Najwyższy poziom inwestycji w obu analizowanych grupach odnotowano w 2006 roku. W tym roku w grupie pierwszej (system otwarty) na inwestycje przeznaczono średnio 153,9 tys. zł na gospodarstwo, a w grupie drugiej o 13,2 tys. zł mniej.

Podsumowanie i wnioski

Zrealizowane badania dotyczą gospodarstw silniejszych ekonomicznie, które mają większą szansę przetrwania i rozwoju w przyszłości. Nie wyczerpują one w pełni zagadnień związanych z kształtowaniem się dochodów w gospodarstwach stosujących różne systemy produkcji żywca wieprzowego. Pozwalają jednak na sformułowanie kilku wniosków o charakterze poznawczym.

1. Analizowane gospodarstwa dysponowały dużą powierzchnią UR i specjalizowały się w produkcji żywca wieprzowego. Chów trzody chlewnej stanowił dla nich podstawowe źródło dochodu rolniczego, którego poziom zależał od przyjętego systemu produkcji. W zdecydowanej większości badanych gospodarstw (około 84,0%) stosowano zamknięty system chowu trzody chlewnej, pomimo wielu zalet otwartego jako większej specjalizacji.
2. Z większą specjalizacją gospodarstw wiązały się mniejsze nakłady czynników produkcji. W gospodarstwach o zamkniętym systemie chowu trzody chlewnej średnie nakłady pracy były wyższe o 9,7% w 2005 roku oraz o 12,4% w pozostałych latach. Ponadto, gospodarstwa tej grupy w latach 2004-2005 dysponowały większą powierzchnią UR. Z kolei gospodarstwa o otwartym systemie chowu w większym zakresie korzystały z dzierżawy UR.
3. W strukturze kosztów produkcji żywca wieprzowego największy udział stanowiły koszty pasz, zwłaszcza w gospodarstwach o otwartym systemie chowu trzody chlewnej. W tej grupie obejmowały one średnio od 53,5 do 58,7% kosztów ogółem. W celu ich obniżenia rolnicy wykorzystywali w żywieniu trzody chlewnej zboża własnej produkcji. Ich udział w wartości produkcji analizowanych gospodarstw wynosił przeciętnie od 16,9 do 21,0%.
4. W badanej populacji wyższe dochody osiągnęto w gospodarstwach, które utrzymywały wszystkie grupy trzody chlewnej. W tych gospodarstwach wystąpiła także wyższa dochodowość pracy i środków trwałych. W 2005 roku średni dochód rolniczy na osobę pełnozatrudnioną w gospodarstwach o zamkniętym systemie produkcji żywca

wieprzowego był wyższy o 36,9%, a przypadający na 1000 zł wartości środków trwałych o 31,7%. W tej grupie wyższe dochody uzyskiwano również w przeliczeniu na 1 kg wieprzowiny.

5. Wyższa dochodowość gospodarstw o zamkniętym systemie chowu trzody chlewnej wpłynęła na większą ich zdolność do samofinansowania i tworzenia oszczędności ze środków wypracowanych w ramach działalności operacyjnej. Jednak w porównaniu z gospodarstwami o otwartym systemie produkcji żywca wieprzowego rolnicy utrzymujący wszystkie grupy trzody chlewnej w swoich gospodarstwach w 2004 i 2006 roku mniej środków przeznaczali na inwestycje.

Literatura

- Farkowski C. [1991]: Dochodowe zróżnicowanie rodzin chłopskich. SGGW-AR, Warszawa, ss. 5.
- Fereniec J. i inni [1998]: Praktyczne zastosowanie wyników badań w ekonomice i organizacji gospodarstw rolniczych. Wyższa Szkoła Rolniczo-Pedagogiczna, Siedlce, ss. 56.
- Klepacki B. [1997]: Produkcyjne i ekonomiczne przystosowania gospodarstw prywatnych do zmian warunków gospodarowania. Wydawnictwo SGGW, Warszawa, ss. 119.
- Reisch E., Zeddies J. [1995]: Wprowadzenie do ekonomiki i organizacji gospodarstw rolnych. Wydawnictwo Akademii Rolniczej w Poznaniu, Poznań, ss. 445-455.
- Rynek mięsa, stan i perspektywy* nr 28. [2005]. IERiGŻ, ARR, MRiRW, Warszawa, ss. 4-14.
- Rynek mięsa, stan i perspektywy* nr 32. [2007]. IERiGŻ, ARR, MRiRW, Warszawa, ss. 5-15.
- Szymańska E. [2007]: Uwarunkowania funkcjonowania gospodarstw trzodowych w Polsce po integracji z UE. [W:] Społeczne uwarunkowania zarządzania logistyczno-marketingowego globalizacji. L. Sobolak (red.). Wydawnictwo Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa, ss. 297-302.
- Wiatrak A.P. [1982]: Dochody i akumulacja w gospodarce chłopskiej. PWN, Warszawa, ss. 35.
- Winnicki S, Nawrocki L. [2005]: Zamknięty czy otwarty cykl produkcji trzody chlewnej. *Trzoda Chlewna* nr 7, ss. 78-80.
- World Pigmeat Production and Pig Population in Selected Countries. [2006]. Tryb dostępu: http://www.danishmeat.dk/smcms/DMA_Home/statistics/statistics_2004/pig_popul_and_produc/world_pig_meat_prod/Index.htm?ID=6712. Data odczytu: lipiec 2008.